

TELEGRAFUL ROMANU

Telegrafulu ese de două ori pre septemana: Duminică și Joi'a. — Prenumeratia se face în Sabiu la expeditură foie, pre afara la c. r. poste cu bani gata prin scisorii francate, adresate către expeditură. Pretul prenumeratiei pentru Sabiu este pre anu 7 fl. v. a. ear pre o jumetate de anu 3 fl. 50. Pen-

Nr. 54.

ANULU XXII.

Sabiu in 11|23 Iuliu 1874.

tră celelalte părți ale Transilvaniei și pentru provinciile din Monarchia pre unu 8 fl. iera pre o jumetate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. și teritoriile pre anu 12 1/2, anu 6 fl.

Inseratele se plateșen pentru întâia ora cu 7 or. sirul, pentru a doua ora cu 5 1/2 or. și pe urmă a treia repetare cu 3 1/2, cr. v. a.

Alegerea in Carlovitii.

Scim acum rezultatulu alegerei de Metropolit din Carlovitii, nu scim înse cum va sună preînaltă decisiune a Majestăției Sale.

Până cândva va urmă acea preînaltă decisiune sa privim potențialul insosu.

Din cele vr'o căte-va siruri publicate în nrola premergatoriu au vedio celorii nostri, ca majoritatea imponatoră a votat pentru episcopulu Budei Arseniu Stoicovici. Majoritatea acăstă prin abținerea frațiunii de 7 deputati a devenit unanimitate, cu alte cuvinte toti votanții au votat pentru Stoicovici.

Este curiosu locu ca minoritatea său frațiunea nu a votat de locu, cu atâtă mai curiosu cu cătu la serbi fiindu înca ternariul în valoare, regimul putea recomandă dintre trei candidati și pre unul cu mai putene voturi spre înțarire.

Atunci putea d. e. episcopulu Graci, carele se vede a fi lörte nepopularu, devine Metropolit său Patriarcho.

Enigmă acăstă in procederea minoritatiei se va deslegă mai tardi, după presemne, la a două alegere; până atunci remanu dura supozitioanile să aceste se potu face după cum e cine-va inclinatua crădu.

Până acum cerculéza faim'a ca episcopulu Stoicovici nu voiesce să primisea alegerea. Probabilitatea acestei faime jice să in impregurarea, ea densulu, că fostu odata administratorul Metropoliei și pentru pre putien'a energie desvoltata fatia cu agitationile partidelor, departe din administratura, nu va primi unu oficiu, care din capulu locului sa-l puna in o opusitione continua fatia cu regimulu. Probabilitatea mai e de a se cauta și intru aceea, ca regimulu nu poate să-si dea testimoniu de slabiciune fatia cu congresulu disolutu să fatia cu celu de acum, că sa recomande de Metropolit pre acel'a pre care l'a departatul elu din administratiunea metropoliei.

Suntu să faim'e de acelea cari sunu unu compromisu intre majoritatea congresului și intre regimul, cu consimtiamentul episcopului Stoicoviciu. Conformu acestui compromisu, majoritatea trebuie să-si salveze onoreea prin votarea urmării asiă precum a urmatu. Majoritatea inse scia că alesolu ei resignă și asiă pentru că sa remana calu deschisa pentru o alegere nouă frațiunea se abtine dela votu și nu volză pentru nimenea. Urmandu acum alta alegere potă intra in candidatiune unu individu, care sa fia mai convenabilu să majoritatiei congresului și regimului. Atunci conflictul aru si delaturat.

Déca faim'a din urma aru continește adeveru, atunci procedură cu alegerea a fostu numai o scenerie găla, pentru de a intreține publicul pâna la adeverat'a rezolvare a cestiunii.

Trebue sa invidiamu pre serbi de umorulu loro celu bunu, cu totu ca acum de mai multi ani biserică loru se astă aprópe de desorganizatiune.

No ne potemus in se miră destulu de nepasarea episcopilor, cari că priveghiatori asupra legilorloru și institutiunilorloru bisericesci lasa a se trăgană atâtă anu nedeslegarea unei cestiuni de viția pentru poporulu serbescu.

Canonulu 34 apostolescu demanda că episcopii noei națiuni (provincie) să-si aiba metropolitul loru și săra de densulu nimică mai însemnatu sa nu facă, și ei nu numai ca nu s'au in-

teresatu că in terminalu prescrisul de canone sa-si aiba pre Metropolitul loru, dară, după cum audim, au lasat de din cele siepte episcopii ale loru două suntu cu totulu lipsite de episcopi și un'a e provediuta cu unu episcopu nechirotonito.

Episcopii trebuie să-si pună in cumpena totu inflonti'a loru, că indată după devenirea in vacanța a metropoliei, in trei luni (can. 35. VI.), sa se intregiasca scaunul veduvit. Canonele 38 și 58 ap. nu lasă in privint'a acăstă nici o escusa pentru densii.

Canonele bisericei noastre eschidu pre orice provincia metropolitană dela orice desvinovatire, pentru ca ele dău pentru totu impregurările bisericilor metropolitană mănu de ajutoriu și stă in voi'a loru sa se scie folosi de acelu ajutoriu.

Vomu acceptă sa vedemus ce va urmă la a două alegere, și ca déca va fi, cum voru merge lucrurile, și dorim că biserică serbilor sa fia odata mangaiata și pusă in posetiune de a vietu conformu naturei ei. La casu inse căndu biserică aru urmă a fi și mai departe bantuita de agitaționi, vina ele de ori și unde, atunci in spiritul canonului 8, III, 39, VI, 6 Sardică s. a. canone, Metropoliele invecinate, prin urmare și a nostra, suntu datorie a intreveni in interesulu restabilirei ordinei in metropoli'a cea veduvita și amenintata de desorganisare.

Intrevenirea acăstă demandata de canone nu o dorim serbilor, precum nu dorim nici unei provincie bisericesci sa vina in posetiunea de a avea lipsa de ajutoriu străinu. Iose de alta parte nu putem cauța cu nepasarea la ruinarea unui edificiu care este in ea mai de a-própe vecinatate cu alu nostru, carele abia s'ă radicatu după sute de ani.

Déca Metropoli'a serbilor și Metropoli'e romane invecinate se interesau mai multu de Metropoli'a nostra in epoch'a cea nefericita căndu să fostu aruncatul scânteia și alătul dissolutionei in sinulu ei, nu suferemus preste unu seculu și jumetate, dara nici Metropoli'e invecinate nu se puteau departă asiă de tare dela institutionile canonice, înătu și astadi sa se véda espuse la atâta influență esteror in daun'a moralitatiei creștinilor incredintati loru spre pastorire.

Si serbi și români și ori și cine din biserică ortodoxa orientale trebuie sa pretuiasca biserică că aceea ce este, că scutu alu moralitatiei, și sa nu o facă vătra de agitaționi, fia acele politice, fia sociale și personale. Pentru ca numai asiă și pote ea indeplini missiunea ei și pote sustine pre credinciosii ei pre nivelul correspunditoru poporeloru demne de stima' altoru popore.

Esperintia din trecutu credemus că e de ajunsu pentru de a inveti căto e de salutariu că bisericile sa nu se depara dela institutionile loru și presentulu ne arăta ca numai cu provocare la diplome bisericile și dău armele cele mai tari din mănu și se dău insole prada valorilor politice cari potu sa le acopere și înnoce pentru totu deun'a.

Luni in 8 Iuliu, că in diu'a onomastica a Escolentiei Sale Présantitului P. Archiepiscopu și Metropolitul Procopiu Ivacicoviciu sa se celebreze in biserică nostra din cetate săntă liturgia și să se ceteiu rugaciunea din genunchi pentru indelong'a și fericit'a sanatate a inaltu Présantiei Sale.

Din fontana sigura astămu ea ministrul reg. ung de culte și instrucțiune publică a investit u s'căl'a nostra comerțială din Brașov cu dreptulu de publicitate, conformu căruia e in stare de a dă atestate valide că orice institutu publicu din patria să se bucura de totu drepturile institutelor publice asigurate prin legi (precum e d. e. și dreptulu de servitua de unu anu că voluntari la militia).

Cuventarea și emendamentulu
deputatului naționalu Parteniu Cosmă in casă de deputatilor a dietei ungaresci, la desbaterea de Duminica in 12 Iuliu n. a. c. asupra novelei electorală, specialitate la §. 4.

On. Casa reprezentativa! Aflu necesarui a semnală inca dela inceputu, ca eu la acestu §. voiescu a vorbi despre censulu din Transilvania, fiindu ca tienu a fi de priosu §-lu 5. Eu in man'a tuturor asecurărilor nu potu crede, ca legea, care o aduceam noi acum'a, va fi de o natura provisoria, precum afirma dlu ministru și referintele comisiunii centrali; mai amu convictiunea, ca ori cătu de provisoria, se va cere o generatiune, până cându in acăstă casa vomu stă fatia cu unu proiectu de lege mai organicu, decătu acestă să mai perfectu. Acestă in feliulu seu formă media unu intregu. Nu e novela, ci e lege nouă, chiaru să ceea ce a remas din legea dela 48, iera acea, ce nu vine sub votare cu astă ocasiune, conformu resolutiunei acceptate, inca inainte de inactivarea legei acesteia, asisderea devine lege. Dreptu acea eu aflu acestu proiectu de lege destul de insemnatioru, pentru ca de a ne nisui, că sa suplinim prin acăstă defectele legei.

La noi legea electorală e cu multu mai ponderosă, decătu in alte staturi, fiindu ca are nu numai sa corespunda la acea ce i-aru fi chiamarea, adeca sa formă basea camerei reprezentative, ci la la noi ea formă media totu-o data să basea vietiei municipali, pentru ca la noi să cu respectu la reprezentanții municipale, numai acel'a pote fi alegatoriu, care e inscrisul intre alegatorii dietali; prin urmare dara, sa bagămu bine de séma, ca dela cine luămu dreptulu electorală? pentru ca astăndeu noi dreptulu electorală pre o basă angusta, amu despoiatu majoritatea locuitorilor tieri de dreptulu de a potă participa la afacerile domestice acasa, in municipiu seu propriu.

Eu, on. casa, asiă credu, ca nu este intre noi nici unul, căruia interesează de sörtea patriei sale, sa-i fia placute referintele de astăndeu ale Transilvaniei, referintele cari le-au creatu acolo legea electorală din 48, și cari s'au mantinutu pâna in prezent, — nu este intre noi, dicu nici unul, carele sa afle de justu să ecitabile censulu transilvanen in comparare cu celelalte părți ale Ungariei, fiindu ca censulu transilvanu in asemeneare cu censulu din Ungaria propria, e cu multu mai mare, se pote dice pre de patru ori mai mare, decătu in Ungaria; pentru ca pre căndu in Ungaria pentru a potă fi cine-va alegatoriu, se receru 8 jure de pamant, in Transilvania se receru 36 de jugere pentru că cine-va sa plătesca contributiunea de 8 fl. 40 xr. că pre basea acesteia sa pote fi alegatoriu. Toam'a pentru acea, on. casa, eu acăstă cestiune o tienu de un'a dintre cele mai ponderosă, ce dietă este chiamata a resolvă.

Dlu ministru tiene, ca art. de lege II. transilvanen, corespunde in destulu dorintelor și ca nu e necesitate a se modifica,

esprimandu-se cu respectu la Transilvania precum urmă:

„De asemenea dispositiune esentiale tienu impregurarea, ca proiectul de legătău in Transilvania, cătu să in celelalte părți ale Ungariei, pastră calificatiunea stabilită in legile din 1848. Vi se va împăre pote curiosu pentru ce in diferitele părți ale patriei se sustine calificatiunea differita. Inse, cându raportele intre singurătele părți ale tieri sunt diverse, atunci consecința naturală este, ca să dispositiunile au sa fie diverse, iera eu asiă credu, ca nimenea nu va voi sa nege, cumca in Transilvania, atâtă desvoltarea istorica, cătu să raporte de posessiune să avere, se desebește in modu esential de raportele Ungariei, și chiaru pentru acea din partea mea aflu eu cale, că sa se mantinea să mai de parte dispusetiunile diferitor.

Eu, on. casa, o spun francu, ca nu suntu de parere dlui ministru. Uniunea Tnei este enunciata să acăsta uniune său sustă, său nu sustă. Déca sustă, atunci e absurd, e abnormu, e sustiné in acele părți cari inainte de 1848 formă Transilvania, o lege electorală specială, cu censu specială, și aici in Ungaria iera-si un'a specială, care difere intrătău, incătu acolo e cu totulu imposibile că pre basea acelei legi sa pote fi alegatori să fostii iobagi transilvaneni.

Nu sciu, on. casa, cari suntu raporturile diferite, amintite de dlu ministru — asiă numai in generale, mi-aru placea forte déca ni le-aru insiră, să aru spune, ca: ce e acea, ce face necesaria acăstă diferență? pentru ca ve marturisescu, eu nu-su capabil de a o cuprinde cu mintea. Mi-aru placea sa o sciu să din acea cauza, pentru ca noi de acea suntem aici, că — déca suntu necasuri, acelea sa le delatură; ince déca nu ni le spune nimenea, atunci nu suntem capabili de ale delatură. Eu asiă credu, ca dlu ministru nu voiesce a mantiené „raportele istorice“ ale Transilvaniei, căci acelea suntu de asiă natura, incătu asemenea pre lume n'au avut! Acolo au fostu 3 națiuni și 4 religii recepte, eu credu, ca dlu ministru nu voiesce ale mantiené, de-si măscate ele se mantinu prin art. de lege II. din 1848 transilvaneanu, pentru ca pre basea acestui articolu de lege, reprezentanții națiunii să ai religiunii nerecepte, nici odata nu vinu in parlamentu, pre cum dovedesce chiaru impregurarea ca nici nu se află aici.

Eu, on. casa sustienu, ca noi numai asiă vomu lucră dreptu, déca vomu estinde legea electorală din Ungaria și preste Transilvania.

Basea legei electorală din Ungaria, e posessiunea de pamant, acăstă basă cauta sa o estindemus să preste Transilvania déca vomu să fimu drepti și ecitabili.

Voră dice multi, ca acăstă nu se poate pentru ca acolo nici nu se scie ea — ce e 1/4 de sesiune urbariale, fiindu ca acolo n'a fostu introdusu urbariul. E adeverat, inse in partiumuri și in confiniulu militariu inca n'a fostu introdusu urbariul, și totusi Ungaria a dispusu in lege, că acestea sa dobandește dreptu de votisare pre basea posessiunei de pamant. Nu incapă dura inoiela, ca censulu de posessiune e justu să posibilu pentru Transilvania.

Acum'a numai aceea pote sa vina sub intrebare ca: pentru Transilvania ce chieia sa se iee de basă? Să acăstă e prevedința in lege; pentru ca in acestu §. se face dispositiune, ca acolo, unde n'a fostu introdusu urbariul, și nu se poate scă, cătu face 1/4 de sesiune urbariale, se ia de cincisura sesiunea urbariale din comun'a, respective co-

mitatulu vecinu. Sustien ca pentru Transilvani'a cea mai justa chieia dupa acestu principiu e cea stabilita in partiumuri, fiindu ca aceleau au formatu o parte intregitoria a Transilvaniei, aceleau-si raporturi au fostu acolo ca si in Transilvani'a, si astazi procesele urbariali in partiumuri se resolvescu dupa patent'a urbariale cea din Transilvani'a, iera nu dupa cea din Ungaria.

Dlu ministru in espunerea de motive mai dice si aceea, ca proportiunea intre Transilvani'a si Ungaria' nici nu e asa de nefavoritoria, precum se impare; pentru ca pre candu in Ungaria' numerulu alegatorilor in proportiune cu numerulu totalitatiei locuitorilor face 7%, pre atunci acel'a in Transilvani'a e 6%.

Acesta depinde dela circumstanta, ca cum luamu lista alegatorilor. Pentru ca, de-si este adeveratu, cum ca diferinta e numai de unu procentu, inse cautandu la cei ce dau contingentulu, trebuie sa recunoscemu, cumca in Transilvani'a nu esista representanti'a poporale, ci representanti'a privilegiatilor, fiindu ca acolo acesta dau proportiunea. Pentru ca precandu in Ungaria' abia 11% din totalulu alegatorilor suntu luati pre basea vechiului dreptu, pre atunci in Transilvani'a acea facu 66%, si in comparare cu totalitatea locuitorilor, in Ungaria' alegatorii inscrisi pre basea dreptului vechiu abia facu 3/4 a unui procentu, iera in Transilvani'a 4% din totalitatea locuitorilor. Acesta dara nu se poate numi representantia poporale.

Dlu ministru in motivare mai dice, ca „nu este posessiune, avere, ocupatiune, care sa nu alba influintia receruta la esercerea drepturilor politice.“ Si acesta assertiune este combatuta prin datele statistice, presentate de dlu ministru, pentru ca in Transilvani'a, si in specialu in comitate, unde locuesce majoritatea preponderante a locuitorilor tieri, si unde aru trebui sa fia mas'a alegatorilor, proportiunea e urmatore: in comitatulu Albei inferiore dupa 211,114 locuitori, pre basea posessiunei de pamentu seu pre basea contributiunei suntu inscrisi 1387 alegatori, din acestu numeru se vine pre 152 locuitori; in comitatulu Solnociului inferior pre 175, in comitatulu Dobacei pre 134, in comitatulu Albei-superior pre 379, in comitatulu Uniadorei asemene pre 379 locuitori 1 alegatori, asa in tota comitatele.

Condeputatulu Horn a demustrat, ca acolo, unde e introdustu sufragiulu universalu, totu la 5 locuitori se vine 1 alegatori. Eu acesta o afu de mai justa; inse intrebui-

unde stam noi? Forte de parte, pentru ca pre candu la noi dupa 400 locuitori se vine 1 alegatori, pre atunci in alte tieri libere — dupa 4 locuitori se vine unul.

On. casa! trebuie sa simu eu mare precautie la stabilirea censului electorale chiaru si din acelu punctu de vedere, fiindu ca dlu ministru si-a propus a reduce pre catu se poate majoritatea locuitorilor tieri in dreptulu seu electoralu si a si datu espressiune eclatante acestei intentiuni in vorbirea sea dela 7 Iuliu, candu a respunsu condeputatului Mocsary urmatorele: „Respusulu meu e simplu, pentru ca eu nu tienu ca aru fi cu cale a stabili cercurile electorale unilateramente, luandu in consideratiune numai poporatiunea, ci afu de lipsa a luau in consideratiune atatu avere, catu si qualificatiunea intelectuale. Nu afu justu, a impartiti pre deputati dupa unu numeru egalu de suffete, fara a tieni contu de impregiurarea, ca cutare orasii seu tienetu — pote seu nu, sa de garantie intelectuali cele corespondentorie. Nu tienu a fi justu ca unu tienetu seu orasii, carele arata qualificatiunea de avere pre de 6—7 ori mai mare cu altulu, totusi se incurga in legislatiune prin deputati in asemene numeru d. e. ca si unu tienetu, ai carui locuitori suntu curatii agricultori, seu traindu printre munti, se occupa cu agende de acele ce mai putiunii cu califica pentru exercitarea drepturilor politice.“

Prin urmare dara dlu ministru n're nici intentiune de a pregati proiectul de lege referitoriu la arondarea cercurilor electorali, pana ce nu va avea la mana lista alegatorilor, pentru ca dupa acea vrea densulu sa se orienteze la formarea cercurilor electorali; fiindu ca, dupa opiniunea sea, nu e justu a forma cercurile dupa o egala proportiune numerică, fara respectu la intelligentia. Acesta e posibilu, inse apoi sa mesuram cu mesura drepta, pentru ca la intelligentia e introdustu sufragiulu universalu, iera posesorilor mari li e cu totulu impossibilu a nu dobandi indreptatirea electorale in urm'a censului esistente; dreptu acea sa deschidem calea si posesorilor mici, si sa li damu ocasiune pentru de a se poti in serie de alegatori; din atare lista sa pregatesca apoi dlu ministru o chieia justa; deca noi ii despoiamu prin legea electorale de dreptul de a se inscrie catu de multi si deca formam cercurile dupa numerulu alegatorilor inscrisi pre basea acestei legi, atunci fatia de posesorii mici vomu comite o nedreptate dupla.

Eu nu vreau sa iau la critica: deca e lucru inteleptu si cu tactica, ca minis-

trulu de interne alu unei tieri agricole sa vorbesca in modu atatu de desprestiuitoriu despre agricultori; acesta lasu sa o judece on. casa!

On. casa! Nu potu trece cu vederea de a nu-mi exprima parerea de reu asupra unui argumentu adus de dlu ministru de interne. I-a devenit deja datina, ca de cate ori are sa apere vre-o cauza rea, totu deun'a face din acea cestiu de nationalitate, firesc din strategia, fiindu ca scie, ca prin acea castiga pre multi, fara ca sa intre in meritulu lucrului, si mai alesu face servitul placutu jurnalistic; asa si acum'a; inca mai nainte de ce aru fi grauit cineva la proiectul de sub cestiu, cu ocaziea desbaterei din 1 Iuliu, ca celu dintai vorbitoriu, elu insusi a silevatu cestiu de nationalitate din incidentele alegatorilor transilvaneni.

Eu tienu procederea acesta de forte gresita si prin nimic'a motivata, mai amu convictiunea, ca dlu ministru nu o face acesta din convingere, ci numai pentru voi'a unor domni egoisti din Transilvani'a, cari numai asa se potu sustieni, deca facu din acestu proiect de lege „cestiu de nationalitate“, ca in Transilvani'a egal'a indreptatire sa nu prinda nici odata radecina.

Dara mai este, on. casa, in vorbirea dlu ministru o alta espressiune — marturisescu — chiaru vatematoria, pentru care a si reclamatu unu condeputat, inse dlu ministru nici n'a reflectat la acea. Dlu ministru adeca in vorbirea sea numesce pre nationalitatii popore de „buza seu falca strana“ si afu de lipsa in contra loru a lui pozitiune de pre foteliulu ministeriale, si a apera in calitatea sea de ministru interesele „unei nationalitatii“, fara a observa ca elu represinta natiunea politica a Ungariei, care o compunu tota nationalitatile din patria.

Mai intaiu de tot negu, ca nationalitatile aru fi straine, dupa cum s'a exprimat dlu ministru. Intielesulu expresiunei acesta inca depinde dela acea ca cum ia omulu cuventulu de „falca seu buza strana“. Eu nationalitatile nu le deosebescu dupa buza, ci dupa limba, dreptu acea pretindu ca acum nu esistu popore de buza strana, ci esistu nationalitati adeverate, ce compunu patria si asecurate prin lege. Aceste nationalitatii au fostu aici atunci, candu s'a fundat acesta patria. Inca s-tulu Stefanu a disu: „regnum unius linguae fragile et imbecille est.“ Apoi sa-mi permita dlu ministru de interne, ca si s-tulu Stefanu a fostu orece, a fostu macaru atat'a barbatu de statu,

pre catu e actualulu ministru de interne alu Ungariei.

Eu dura protestu contr'a acestor tracari. Acesta, on. casa, e si in prejudiciul patriotismului, si tocmai pentru acea protestu ca ori-cine sa fia in stare a atribui nationalitatii sele patriotismu mai adereratu si mai mare, decatul pre care lu atribuesc eu nationalitatii romane; si negu, ca dlu ministru, seu ori-cine altul in acesta patria si-aru poti duce mai departe arborele genealogic decatul pana unde si-lu poti duce si celu mai din urma opincariu romanu. Cu astu-feliu de motivatii dlu ministru va provocat numai scene, ca cele ce s'a intemplatu deuna-din; dreptu acea eu rogu pre dlu ministru, sa se retiena dela provocari de acestea.

Inca o vorba. Sum convinsu, ca nu se afla in acesta casa, dura nicari pre lume omu cu ratiune, carele sa tieni legea electorale din Transilvani'a de justa si ecuabile pentru majoritatea locuitorilor tieri; apoi deca nu e justa si ecuabile, ce de alu mentrea se vede si de acolo, ca de 1/4 de seculu nu a potutu dobandi placere majoritatii, atunci sa nu ne lasam a fi sedusi de profeti falsi si informatori egoisti, ci sa avem barbatia de a fi drepti si ecuabili.

Pana aci vin'a acelor legi cadea pre fost'a dieta a Transilvaniei, de aci incolo noi luamu respundietatea de pre umerii Transilvaniei, si Ungaria va fi responsabile, inaintea lui Ddieu si a lumii pentru nedreptatea ce va urma intr'o parte a tieri.

Rogu pre onorabil'a casa, ca sa primisca emendamentulu meu carele suna: „Sa se sterga din sirulu 1 si 2 alu aliniatului primu cuvintele: „in aceste parti ale tieri, asupra caror'a se estinde vigore articolului de lege V din 1848;“ iera in sirulu 7 alu aliniatului 4, inainte de cuvantul „aptu“ sa se puna cuvintele urmatore: „precum si in acele parti ale tieri, asupra caror'u se estinde vigore articolului de lege II din Transilvani'a.“

Cuventarea si propunerea

deputatului nationale Demetru Bonciu, in aceeasi siedintia si causa, la § 5.

On. Casa! Ve marturisescu, cum-ca pre mine nu a suprinsu forte multu acea neacceptata intemplantare de astazi, ca dejala 4 §-lu s'a desbatutu mai de diumatate si §-lu 5. Eu a-si fi dorit, ca sa nu obvina acesta; caci astu-feliu a-si fi acum in placut'a pusetime de a vorbi mai putinu si n'asi avea la reflecteu si asupra

nostro. A gramadi multime de lemn preste olalta, precum se intempla in India, unde arderea cadavrelor pestileza aerul in indrepartare de miluri, nu are nici un scop practic si salutar, de aceea prin ori-ce felu de constructiune delaturarea gazurilor si unu ce imperativu.

Arderea mortilor in cetatile mari e ca deoista si e numai o intrebare de tempu. La noi, unde necesitatea din caus'a populatiunei mici nu se simte asa tare, voru mai trece inca multi ani. Profitul jace in adoptarea ideei in principiu. Alte cause de amenare suntu lipsa de bani peatru construirea aparatoarelor — mai multe comune voru si sile a participa si contribu la laalata —, a dou'a fanatismulu poporului, pentru totu, ce e inradecinat in datinile si traditiunile lui.

Deea ide'a acesta salutaria va afila si in intelectul nostru, si mai cu sema intre preoti, apostoli, care sa o propage, sa o latiesca ca pre cuvantul mantuitorin alu lui Dumnedieu, atunci credu si sum convinsu, ca si in poporul nostru docilu ea nu va intempiu obstacoli neinvigibili. Amintescu aici expresu pre preoti, caci densii ca conducatori ai poporului, si in multe locuri ca unici representanti ai intelectualiei si culturii au ocaziunea cea mai buna de a aduce tem'a acesta de multe ori pre tapetu, de a o face uno bonu comunu alu poporului nostru. Ide'a acesta realizandu-se ne va da sanatate, putere si vietia in venitoriu.

FOLIOARA.

Despre arderea cadavrelor (mortilor).

(de Dr. I. Moaga.)
(Fine.)

Substituindu sepultur'a prin combustione nu venim nici cu religiunea, nici cu preotimia in ore-care adversitate seu contradicere. Abstragendu dela impregiurarea, ca religiunea nu ne impune nici decum norme si forme cum avem sa manipulam cu mortii nostri, actul ardei nu ne impedeaca pre noi de a da mortului onorea ultima, putem petrece mortolo pana la grapa, lu putem proveda cu tota darurile religiunei, putem plange, ne putem ruga si face si pomeni pentru densulu. Acestea totu le potem face dupa gradulu simtiului de cultura si pietatea lui nostru, dupa puterea midilocelor nostre. Ce ne impedeaca pre noi a aruncaturna cu cenusia cea santa in grapa, in locu de tota acestea onoruri unui cadavru impotit. Preotii si potu implini datorintia loru spirituala chiaru in modulo de mai inainte, nimic'a nu-i impedeaca pre densii dela datinele de mai inainte. Asemenea si tota celelalte corporatii cari tragu ore-care castiguri din mortea omenilor, potu manipula, ca si pana acum.

Unu profitu mare jace intru aceea, ca o multime de pamentu fructiferu se poate reda iera locului manilor si prosperarei economice. Societatea omenesca

va castiga o linisca si o satisfactione mare: conscientia de a fi scapat de unu initiu periculosu alu esistintiei sele.

Incercarile mai noue de a introduce arderea cadavrelor in loculu sepulturei nu dateaza numai din anul acesta, ele s-au facut inca mai de 20 ani. In Franta si Anglia s-au facut observationile prime asupra aerului stricatu prin influintia gazelor naturei organice la ocaziea deschiderii cintirimelor; totu acolo s-au adunat si date statistice despre mortalitatea cea mare a omenilor ce provine din influintia acelora.

Monografii scientifice de a introduce combustiunea nu numai facultativa, daru chiaru si obligatoria au aparutu in Germania, Elvetia si Itali'a mai de multu tempu.

In tempulu celu mai nou i se atrbuie profesorului Brunetti din Padua totu meritulu de a fi fostu celu dintai, care atatu prin o monografia — eu unu exemplario finu onoratu catu si prin experimentele sele salutari a adusu ide'a acesta iera pre tapetu Modeluri de acesea aparate, precum si remasitile combustionei au fostu espuse si private cu curiositate mare la expusetiunea generale din Viena.

In Germania (Lipsia) ide'a a aflatu unu agitator si unu propagator mare in profesorul Reclam, carele in tota partea patriei sele a tienetu prelegeri populare. Itali'a, Austria si Elvetia inca au aflatu apostoli mari, parte in societati scientifice, parte in individi singurasci,

in Zurich s'a tienetu mai multe adunari unde s'a desbatutu cestiu de tota securitatea si cu tota persuasiunea cuventului. Profesorul Saug a desbatutu tem'a din punctu de vedere alu religiunei si alu teologiei, Drulu de med. Goll din alu medicinei forense; profesorul Dr. Weith, chimicu, a tratat'o cu privire la tehnicii spese si igiena; geologul profesorul Hein a vorbitu despre influintia difertelor feluri de pamentu, despre gradul si intensitatea putredinii, despre influintia si calitatea apei stracurate, profesorul Winkel despre partea estetica si artificiosa a projectului. Tractarile si rezultatele loru au aflatu resunetu imbuculatoriu in tota lumea civilisata; ca mentori adeverati ai acestei idei ei au aflatu operatori si propagatori infocati in tota lumea moderna.

Sau intintiatu dejala mai multe societati, ai caror membri au primit obligamentul de a se arde dupa mortea loru; asa in Hamburg, Anglia si Elvetia. In Austria si in Italia, unde aici s'a facut deja contribuirii mari de bani asemenea se tratessa despre introducerea facultativa a combustiunii.

Lucrul principalu si momentulu ponderosu radima acum numai si numai in modulu si technicisulu arderei. Tote aparatele catu au de a se construi, trebuie sa aiba calitatea de a preface cadavrulu catu mai in graba in cenusia si iera a indeparta gazurile nascande de totu si catu de iute din giurul nostru pentru a nu molestare nici decatul nervii miroslui

celor ce ar fi trebuit sa ormeze, iera nu sa premurga vorbirii mele.

Nainte de-a intră in cestiune, trebuie sa facu unele reflesioni la cele duse de onorabilulu meu colegu G. Popu. Aci inse deiorescu multiamita dlui deputat C. Tisza, căci astă de bine a me aperă contra atacului facutu mie prin dl G. Popu — in acea privintia ca adeca: in numele poporului, nu trebuie a cerști, ci trebuie a pretinde dreptulu. C. Tisza a desvelit in deajunsu diserinița ce esiste, facia cu legatiunea, intre cersire si prelindere.

Dara d-lu G. Popu a mai afirmatu si altele, la cari sum silitu sa-i respondu eu. Elu adeca mi impută ca a-si inclină pré tare spre acea bagatela, său nemică, ce se numesce „sistem'a electorală după fumuri”, și ore-si cum mi insinua, ca eu m'amu indestulit cu aceasta bagatela. On. Casa! Eu tare astă si dorită că on. d-nu deputat — déca a reflectat asupră acestei bagateli, pre carea amu asternul'o in serisu onoratei case, celu putienu sa si luau ostenel'a de a cetei acela votu separatu, căci atunci s'ară si potuta convinge, ca eu nu me alipescu de acea sistema, ci ca som mai multu silitu sa-lu sustienu, de ore-ce acést'a fă o decisiune a sectionii, cărei apartienu.

Eu nu manecu din acelu principiu, ca in numele poporului nu trebuie a cere ci a pretinde dreptulu. Că deputat, eu totu-déun'a mi-voiu iadică vócea si voiu cere său déca d-lui G. Popu i mai place, voiu pretinde — numai aceea, ce voiu astă ca servesc binelui, folosului si avangajulgi toturor poporelor din acesta patria comună, adeca preste totu, numai aceea ce credu ca servesc spre consolidarea vietiei nóstre de statu. (Aprobare) Asicuru ince pre d-lu dep. ca déca m'aru conduce vr'o data alte puncte de vedere la stabilirea acestui principiu, nu voiu recurge nici atunci la d-sea, că sa-mi spusdie directiunea, de care sa me tienu. —

M'asi abate pré fare dela objectu, déca a-si cercă sa reflectezu la tôte căte s'au vorbitu mai verlosu asupr'a acestui §. Cu permisiunea onoratei case, ince 'mi voiu face observationile cuvenite atunci, cându mi-se va presenta ocasiunea. Revinu deci la obiectu.

On. casa! In totu decursulu desbaterii asupr'a acestui proiectu de lege electorală, atât in clubulu partitei, cătu si in sectioni si in centrul, unde avui onore a participé, cu privire la §-lu 5 mi s'a datu ocasiune sa me convingu, ca — cu natur'a censului electoral din Transilvania si consecintiamente cu deosebirea dintre relationile contributiunali de mai inainte, din 48, si cele de astazi, forte putienu s'au ocupata membrui acestei on. case; de aci forte pucinu cunoșcemu relationile censului electoral ardeleanu. Eu nici ca me miru de acést'a, căci n'amu avutu de a ne familiarisă cu acele relationi; dara me miru de aceea, ca d-lu min. de interne se porla cu atât'a usurintia facia de acesta cestiune, in cătu nu altă de lipsa a ne face cunoscute acele relationi si a ne importasi datele relative la acesta cestiune. Me minunediu de acesta usurintia mai cu séma de atunci, de căndu on. meu amicu, P. Nemesiu, a presentat in acesta cestiune unu proiectu de resolutiune; căci on. casa, chiaru presuponendu, ca asié ce-va aru si incungiorato atentiuinea d-lui ministru, proiectul de resolutiune alu d-lui Nemesiu ince 'lu face atentu, si totusi d-lu min. si neglese delorinti'a. Ce conclusiune se poate trage de aci? — Eu, căndu comunicai cu membrii, on. case acele date, nu voiu a li ascrie absolut'a autenticitate; acu inse trebue sa constatu, ca acelea suntu demne de credimento, căci sum convinsu, ca — déca d-lu min. ne aru si potutu servi cu informatiuni contrarie si banitorie de acele date, de buna séma d'aru si intrelasatu sa ni-le comunice si sa-si ascurte si mai multu victori'a prin aceleia.

Ve martorisescu, ca eu inca n'amu cunoscute acele date despre relationile Transilvaniei; — dorindu eu ince că sa vedu odata poporulu transilvanen'u uniu

că patri'a mama, si tienenda eu ca leges uniu este o litera mórtă, — pre cătu tempu tôte poporele Ardélului, nu voru si unite cu patri'a mama nu numai fizicamente, ci si spiritualmente; condusu apoi de acestu instinctu, de acesta consciuntia si dorintia, mi-amu datu tóta nisunti'a sa studiodio acele relationi, că sa potu judecă dreptu; căci ori-ce puselione sa ocupâmu, déca nu voim u a nobate dela principiile legii din 48, numai asiá potemu si drepti, déca considerandu impregiurările de atunci, celo pucinu nu vomu crea unu censu mai impovatorioru de cătu celu creatu de legea din 1848. Ceea ce ince mai multu me indemna sa studiodiu acesta cestiune, — fă acelu momentu ivitu in comissionea centrale, carele formédia objectul votului meu separat, adeca propunerea facuta si primita, pentru delatorarea sistemei electorale ardeleene basate pre fumuri.

Aci, on. casa, trebuie sa facu unele observationi asupr'a a loro döue incidente caracteristice. Primul este, ca eu — desi amu urmarit cu mare bagare de séma tôte desbaterile si decisionile din sectioni, ba inca pentru a nu cadă in rataciri, amu adresat intrebări de a dreptulu mai multoru colegi de ai mei, totusi n'amu cetei nicairea si n'amu potutu sa andu dela nimenea ca vr'o sectione aru si eliminatua acea dispusetiune a legii din 48; dara chiaru si ministrul de interne, in proiectul seu original, lasă neatinsace aea dispusetiune a legii transilvane din cestiune, iera dupa elu tôte sectionile no' alterara nici cătu e negru sub ungaria. Cu tôte acestea, ce se templă in comissionea centrale? — Aceea, ca unu membru din acesta comissione astă de bine sa propuna eschiderea din lege a numitei dispusetiuni, si acést'a no' facu la §-lu 5, căruia apartiene, ci incidentalmente la unu locu strainu cestiunii. Comissionea centrale se lasa doza pre ghialia de convinguia particularia a acestui deputat, si admise — in contra decisiunii celor nove sectioni, stergerea din lege a acestei dispusetiuni!

Multu m'amu gandită si fragmentat, că sa aslu: cum se pote impacă acést'a cu sistem'a de sectioni, care se basédia pre regulamentulu casei, in a căru veritate apoi ne creamu legile. Ve marturisescu ince ca n'amu potutu sa me lumeniu. Dara faptulu, ca s'a intemplatu acést'a in comissionea centrale, eu trebue sa lu aseriu — său preocupatiuni si lipsei de precugietare, cu cari ne portâmu facia de legea electorală transilvanenă, său acelei impregiurăriri, dupa care multora tare le place, ca in Tui'a propriamente si astazi alegă nobili si nu e represen-tatu poporulu, ci castele.

A dou'a observare, on. casa, este aceea, ca si d. min. de interne primi acést'a propunere si se invoi la eschiderea acestei dispusetiuni din legea electorală ardeleană. Apoi sa me ierte d-lu ministru déca i spunu, ca d-sea occupa o pusetiune forte deosebita si curioasa cu privire la legea din cestiune. D-sea apesa cu tôte puterea coventului, ca preste totu nu voiesce a se abate dela legea din 48, de ore ce nu se aduce lege nouă, ei e vorba numai sa se stabilésca o circumferintia mai chiară si mai acurata a legii din 48; de aci apoi ne spune ca e gat'a cu tôte resolutiunea a respinge ori-ce propunere, ce aru intentionă largirea său angustirea dreptului de alegere, că pre un'a ce lovesce in legea din 48. Si totusi, dlu ministru primesce cu cea mai mare grăbire ori-ce propunere, ce intentionédia restrictionea dreptului de alegere, desi sustiene insusici atare propunere lovesce in legea din 48, ce vrea a o aperă mortisius; o primesce iose luându-si refugiu la sofisticate argumente scóse din consideratiuni politice si interesu de statu. Asiá s'a templatu si cu dreptulu de alegere dupa case. In proiectul original dreptulu de alegere dupa case era conditiunata de contributiunea de dupa case; sectionile ince allara de bine sa conditiunesc dreptulu de alegere prin trei despartimenti de casa, iera min. că fulgerul primi atâtua astă, cătu si censulu de 8 fl. 40 cr. Acestea tôte lovesc in

legile din 48, dara min. le primesce, căci restringu dreptulu da alegere. Apoi inca d-lui min. nici ca i-a fostu legate pre-tare mânile in cestiunea acestei legi electorale, chiaru manecându din alu seu punctu de vedere, voindu adeca a conservă principiile legii din 48. D-lu min. a avutu forte mare libertate in cestiunea legii electorale ardelenă de aceea, căci — dupa cum scimus cu totii — in art. 1 alu acestei legi se dice expresu, ca ea s'a adusu numai pentru una singura casu, adeca pentru diet'a din 48. Dara afara de acestea, d-lu min. aru trebui sa scie si aacea ca in art. 14 din 1868, carele vorbesce despre uniune, se cuprinde si acea dispusetiune ca art. din legea dela Clusiu are valoare pâna la o noua dispusetiune a legelui; prin urmare, legea din 68 a rezervat dreptulu de legif-are ulterior preste totu, inclusiv deci si legislerarea definitiva a unei legi electorale pentru Ardélul. Chiaru acesta dispusetiune singura inca dede dlui min. mâna libera, sa nu se tienă asiá stricto de principiile legei electorale transilvane din 48, dupa cum vrea sa se tienă de cele ale Ungariei.

Voiu merge ince mai depară si voiu aretă, ca ce consecintia are acest'a. In diet'a comuna din 1868, sed. din 1 Dec. cându s'a desbatula art. 14 din 1868, se primi urmatorul proiectu de resolutiune: „Sa se decida, ca ministeriul sa avisézia, că la cea mai de aproape sessione sa prezente unu proiectu de lege, carele — indreptandu defectele legei electorale existinti, sa fie coresponditoru pentru intréga tiert'a.“ Acum ve rogu de iertare, acést'a e o decisiune dietale. Cine dubită asupr'a ei, postescă de deschida protocolele dietali din 1868, si acolo va dă de ea. Déca dara diet'a din 1868 decise, ca in sessionea cea mai de aproape va aduce o lege electorală — nu pentru Ungaria, ci numai pentru Transilvania, si déca acést'a nu se implină in cea mai de aproape sessione: apoi acum cându voim a luă dispusetiuni pentru o lege electorală, sa tienem ore mortisius la relationile legate de 48 si sa ignorâmu din adinsu decisiunea dietei?

On. Casa! Dispunendu §-lu din cestiune eschisivmente asupr'a relationilor ardeleene, iertati-mi sa vi impartasiescu in acesta cestiune si eu unele lucruri, desi nu pré placute, dara pre cari noi nu potem nici decătu sa le incungiuără; căci in urma noi nu potem ignoră relationile existinti in Transilvania, de ore-ce — voindu a face acést'a, faptele ne voru lovî oblo in fatia cu contrariulu. La desbaterea generale se vorbi forte multă de cestiunea nationalitătilor. Ve marturisescu ca audii multe aserări, asupr'a căroră a-si si voiu a face unele observationi de importantia; n'amu vorbitu ince, căci nu voiu a prelungi desbaterea generală, devenita si asiá cu totulu stérpa, si căci nu astăi cu cale sa ostenescu si eu mai departe atentiuinea onoratei case. Acum ince astăndu-ne chiaru la acela'si momentu, voiu sa atingu si indegetezu numai o impregiurare referitoră la cele ce se disera acolo. Cestiunea nationalitătilor se clasă din o parte de o mare cestiune politica, carea stă in strinsa legatura cu eventualitătilor esterne, de preste otarele tierei. Eu — nu amu privit acesta cestiune nici căndu de un'a, care aru stă in legatora strinsa cu referintele esterne, ci o tienu de o intrebare curata internă, si de aceea amu considerat o de o afacere menita de a regula referintele nóstre sociali si la tôte intemplarea de o intrebare cu forte mare inriurare asupr'a desvoltării vietiei nóstre de statu; adeca pre scortu disu: eu amu considerat o de o intrebare de „modus vivendi.“ De aci 'mi este preste potintia sa nu contradic ori-cărei idei, vina ea de ori si unde, carea aduce acesta afacere in legatura strinsa cu eventualitătile si referintele esterne.

Că sa nu me intrelégă nimenea reu, ve spunu, ca — déca aru si sa se atace interesele patriei prin complicarea acestei cestiuni cu referintele esterne, noi — fără deosebire de nationalitate, trebuie sa ne punem pre prioru de a aperă patri'a

cu poteri unite, cu insufletire si perseverantia. Acést'a e datorinti'a sia-cărui cetătién, apartienu elo ori-cărei nationalități, fiindu odata cestiunea nationalitătilor un'a din cele mai pure interne. Din acestu punctu de vedere, deoarece aru si chiaru necesariu sa incopiam acesta cestiune cu reporturile nóstre esterne, nici atunci n'amu puté-o. Eu ince din punctu de vedere naționale pănu pondu pre asemberile esterne din acelu motivu, căci tienu ca bunastarea statului se asecură prin deslegarea cătu mai corenda a acestei cestiuni. Atât'a voi atinge preste totu; la cele-lalte vorbe din desbaterea generale nu mai voiu sa reflectezu nimică, ci acum voi sa dedicu căte-va cuviinte relatiunilor speciali ale Transilvania, nepotendu incungiuără din capulu locului constatarea faptului, ca in Ardélul românii constituvesc majoritatea satia cu cei-lalți cetătieni.

Aci On. casa! Voiu sa vorbescu acum putine despre interesele si relatiunile pure ale nației române. Eu nu sun unu politicu asiá de mare, incătu sa potu trage cu osurintia consecintie din constelațiunea politica a Europei, si sa potu stabili teoreme asiá de sigure, incătu sa potu afirmă ca singura numai cutari si cutari suntu momentele, cari aru aperă securitatea statului in ori-ce impregiurări. Cu tôte acestea, in acesta cestiune amu si eu parerea mea, scosă din mintea sănătoasă, macară ca — mai putienu basata pre inaltă sciintia diplomatică. Cu permisiunea onoratei Case voiu sa-mi esplu acesta parere.

Eu nu cred, ca aru mai si in Europa inca alte döue națiuni, dupa cum este cea română si magiara, asiá de multa avizate un'a la alt'a in urmă comunionei de interese si din punctul de vedere alu existintei; căci eu sun de credintă ca incetandu a si Ungaria unu statu magiaru, incătu si România a esiste că statu ne-dependiente, iera din contra — incetandu națiunea română a esiste că națiunea politică ne-dependiente, adeca fiindu inghitita România prin vre-unu elementu strainu, Ungaria aru si espusa unui anumit pericolu forte seriosu. Acestea mi le indica mie pusetiunea geografica a ambelor state atinse; căci dintre elementele straine, ce impregiura aceste state, nici unul nu ni e ruditu, incătu sa ne potemu sprijini pre ajutoriul lui, si apoi inca si de aceea căci inimică posibilă, de cari avem de a ne teme, suntu comuni nōne amanduroră, ei fiindu adeca: germanismul si panslavismul. Déca este logica si basata acesta consecintia, atunci ve marturisescu ca eu nu potu pricpe si astă caușă, pentru ce sa fie intre aceste döue națiuni, intre români si magiari atâtă fără si atâtă lipsa de amărte si incredere imprumutata! Eu nu potu astă caușă a acestor rela in referintele esterne, nici nu aslu ca dora temere de Daco-Romania, — si de altmintrea cu totulu nefondată, — aru si caușă, ca noi nu potem traie impreuna fratiesce. De aceea dara eu cercu caușă acestui reu in asemberile interne. Dara nici aci nu aslu de vinovat pre români, ce a sustiné me in-dreptatiesce si dlu deputatul I. Horváth, carele — respundiendu dlu G. Popu, nă spuse, ca guvernul din Clusiu, cu consiliarii sei de român, cum a protestat contra legalatiunei din 1862, si de aci apoi trase consecint'a, ea cătu de constitutionali erau acei consiliari români! Din disele onorab. meu colega resulta, ca din partea românilor nu se casiuă alterarea intereselor statului, si de aci apoi ca români nu-su caușă neintelegeri. In urma ince reulu totu trebuie sa aiba radecina unde-va. Da, caușele acestei neintelegeri suntu in vieti a naționala internă de statu, si specialmente ve spunu, ca in Ardélul suntu unii domni, căroră eu cred, ca nu le jace intru interesu sa trăiesca elementulu român si magiar in vre-o mare intelegeră si bona amicitia, căci prin acést'a ei se temu ca va sa li se angustatișca rol'a loru politică. — Si eu cred, — ca aceia n'aru poté sa continue, că si pâna acum, aceiasi inflantia asupr'a politicei de statu; dara eu cugetu, on. casa, ca acést'a n'aru

fi spre dagn'a tierei, ci inca spre folosulu acesteia; caci prin acésta aru castrigá statulu celu putien de diece ori inca atâta potere. De acea influintia deci dara nu trebuie sa ne lipimur morisii. Dara trebuie on. casa, sa fia undeva o mână nevediuta, carea prin o potere ascunsa lucra că nationalitatile ce locuiesc Ungari'a sa nu traiescă in contielegere si pace, ci căle suntu — in atâta părți sa tregă. Propriamente, tendintia acelei mână nevediute, jace ascunsa intru aceea, că elementele din acésta tiéra sa nu comunice laolaltă; caci prin acésta s'ară frângere poterea acelei mână nevediute. Acestu faptu nu se poate negă, nici trage la indoieala, caci ni-la documeteaza istoria, si scimu cu totii, ca e una ce traditională, de cându traiesc omeni, cătă de mare e inflonția acestei mână nevediute și cum ea 'si pose in lucrare totu-déun'a poterea sea. Este inse uno lucru forte tristu, ca nu ne putemu unii sa nimicim vieti'a acestei mână si sa-i frangem poterea. E tristu ca noi vedem acésta, si d-vostra nu voili a recunoscere ca e asiā, de-si sum convinsu, ca simtiti cumca trebuie sa fia ce-va causa de desbinare si ca aru trebusa ne intielegem. Dara cum sa ne si potemu intielegi si unii, cându pâna astazi inca ni se presenta totu de acelea aparintie, eari facu nepossible ajungerea celor mai momentose si mai vitali scopuri ale statului? Au n'avuram uno atare exemplu numai in dilele trecute? — Tabl'a magnatilor, facu atari dechiaratiuni, cari de-a dreptulu provocara nationalitatiale, si prin cari espresamente se negă esistinta nationalitatilor. Eu credu ca atari afrotnuti nu servesc spre consolidarea statului. Dara le lasu, caci nu se pronunciara aci si noi nu suntemu in Cas'a magnatilor. Voiu inse sa me provoco la uno exemplu mai recente, la vorbirea ministrului de interne adeca. E dreptu ca me prevenira doi colegi in acésta privintia, dara sa nu cugetati ca a-si mai vorbi si eu repeliendu acelea, déca numai aro-si respunsu dlu min. baremu unui'a din aceia; d-lu min. inse nu respusne, de aceea nu-lu potu eroriā nici eu. D-lu ministru in vorbirea sea prima dela desbaterea generală asupr'a legii electorale, intre altele dise si acestea: „Nimne nu potu sa dica despre noi, ca dora n'am si destulu de justi si preventori facia de nationalitatiale straine din patria nostra.“ — Eu cugetu, onorab. casa, ca — déca suntemu noi cu totii membri ai nationei politice magiare, un'a si nedespărtita: atunci in acésta națiune politica un'a si nedespărtita — nu potu sa fia nationalitat straine; caci eu nu cunoscu si nici n'asi potu suferi vr'unu corp straine intr'unu corp de statu, unulu si nedespărtit. (Aprobare.)

On. casa! Eu celu pucinu credu, ca dlu ministru nu ne-a dis'o acésta cu intentiune, dara asupr'a mea nici ca face vr'o impresiune, caci de me-aru dice si de o suta de ori „strainule“, eu nu me voi potu considera de strainu in acésta tiéra. (Placere si aprobari vie.) Asupr'a mea n'avu ce-va inriurire acésta, dara o tien de o expresiune forte nepolitica; caci servesc de materialu forte potrivit acelor capacitatiuni, ce le numim agitatiuni. — Din acestu punctu de vedere, eu a-si dorì in interesulu comonu, ca — de-si se scrie căte odata acestu cuventu prin diuarie si se pronuncia de prebancale deputatilor — celu putien sa nu suntem intempiati si de pre fotolele ministeriali ou atari expresiuni. (Aprobare in stâng'a.)

Mai departe d-lu min. dise: „Acésta o demuestra legea de nationalitate, ce amu creat'o noi, si ni-o aréta aplicarea practica a acestu, decându esista ea.“

Ce se tien de crearea legii de nationalitate, eu recunoscu ca este uno progresu si recunoscu si aceea ca prin acésta legiferare, națiunea magiara detine o proba de leialitate, si desi a-si avé unele observari exceptionatorie relativ la acea lege, totusi eu punu mare pondu pre ea si astu multa linisire in ea. Ce

se tien inse de aplicarea acestei legi, permita-mi d-le ministru sa-i spunu, ca eu nu potu numi acea aplicare nici justa, nici preventorială, de óre-ce fantan'a a totu reulu este chiaru ne executarea acelei legi dupa intentiua legalatorelui, ba chiaru ne aplicarea ei preste totu. In mai multe tieri si la noi e exemplu, ca reulu de multe ori nu se nasce din lips'a de legi, ei din ne-executarea cuviincioasa a acestor'a. De aceea avu forte mare dreptu C. Tisza, cându — intre aplauzele d-vostre — accentua nu odata, ca nu poate fi intrebarea: óre buna e o lego adusa, sănu, — si intrebarea cardinală e, ca — déca esiste o lege, executase aceea acuratamente său no? de óre-ce acesta o cere onoreea nationii si o pretinde demnitatea legalatiuni. Eu detorescu multu d-lui C. Tisza, 'mi pare inse forte reu, ca aceleasi cuvinte nu strabatura si la anim'a d-lui ministru de interne; caci chiaru in resortul seu suntu o multime de intrebări, unde legea esistente nu se apléca. Va-si serviu cu exemple, inse nu voiu sa osteneascu si scotu din pacientia on. casa; dora asecuru pre dlu min. de interne, ea — reconoscendu eu loialitate națiunii magiare in legiferarea cestuniei națiunalitatilor, déca d-lu min. aru fi urmatu totu acea loialitate si in executarea acelei legi, atunci fie convinsu, ca aru fi fostu scutit si elu, cătă si acésta casa de molte espeptorionamare. (Aprobare din stâng'a) Trebuie sa mai vorbescu pucinu despre reu'a aplicare a acestei legi, că sa potu areta unde zace reulu si caus'a, pentru care noi nu ne putemu uni. Caus'a e asounsa in aceea desvoltare nenaturale a lucrurilor, in urm'a cărei'a legalatiunea e condusa de acea direcție si din acelu punctu de vedere, ce cere ca legea de nationalitate sa se abroge simplamente, cându adeca se pretinde că sa se votedie uno articlu, care sa sună astfelu: „Articlu de lege: Acésta lego se abroga.“

Cumca acésta desvoltare nu e naturală si cumca ea va produce chiaru contrariu de cătă la cea ce se intentionează, e forte usioru de priceputu.

Acum déca consideram noi cestuniea legii electorale ardeleni, trebuie sa marturisim, ca acésta nu e cestinie de națiunalitate. Nici noi, nici d-vostra nu o clasati de o atare; caci atunci amu vorbi despre limba. Deci noi facem aci politica națiunale; caci de ce e vorb'a aci? In Toia esiste o majoritate, ca la $1\frac{1}{2}$ milionu de cetateni români, carii totu de odata suntu $1\frac{1}{2}$ milionu de cetateni ai națiunei politice ungarene. Eu credu ca astea nu se potu trage la indoieala. D-vostra inse nu voiti sa impartasiti gustarea drepturilor anotimpale părți de cetateni, de o potriva că si altei óre care părți. Acésta óre nu e politica națiunale? Eu trebuie sa supunu acésta, caci altu-cum n'ati introduce uno censu de 8 fl. 40 cr. despre cari insi-va sciti, ca in sâptamana de 14 fl. si cătă-va cruce-i. Apoi cum sa se pota căsiga acesti uno milionu si diuometate de cetateni pentru ideia de statu? Cum sa-i potemu astu-feliu atrage fratiesce in acésta patria? Iera eu punu mare pondu pre acestea, caci binevoiti numai a considera ce insemetate are aceea, ca deputatii români petrecu aci căte trei ani. Acésta zace in interesulu d-vostre, caci aceia cásiga aci — la tota intemplarea, cu totul alta orientare despre relatiunile vietiei de statu, de cătă cum au acasa. De aci dara, cei ce conduc potestatea de statu, urmează o politica forte gresita, cându aducu dispuseiuni, in urm'a căror'a representantii acelei majoritati sa remâna acolo acasa!

Multime de referintie necunoscute nevinu inainte, si de mare pecatu se impartasiesc majoritata, caci neconoscendu-le, cătă-va domni ce vréu ale deslegă, chiaru in directiuni contrarie le resolvu, facându din ele cestuni de partite si de cabinetu. Acum permiteti-mi se ve spunu, ca cei $1\frac{1}{2}$ milionu de cetateni nu potu sa aiba incredere in poterea de statu, déca se intrebantiada aceea chiaru pentru de a i despoia de dreptulu de alegere. Numai

criticu acésta politica, o va judeca inse viitorul.

Se poate, on. casa, ca pucini impariesc cu mine atari ingrigiri, si pote ca chiaru ministrul de interne pune pucinu temeu pre ele, — eu inse ve spunu francamente ca tien de unu lucru forte reu, ca români din Ardélu tacu asiā adancit, ca nu se demitu in nici o actione, cu unu cuventu, ca se poria forte nediferenti fatia de afacerile statului! Se poate ca onor'a chiaru asta le place pentru ca asiā sa aiba si pre viitoru căte unu cereu de alegere securu, unde alegerea e forte usiora. Pre mine me neliniscesc acésta forte, nu pentru ca dora m'asteme ea români se voru rezolu la prima ocazie contra statului, de óre-ce ii tien cu multu mai maturi, de cătă sa presupunu despre ei asia ce-va, ci — pentru ca semtiendu-se poporul ne indestulit si apesato, nu poti sa-lu insuflesci pentru cau-ele comune si de aci apoi se poate ca neamici patriei sa esplotaie acésta impregiurare. (Aprobare in stâng'a)

Din acestu punctu de vedere, on. casa, eu ve rogu si ve recomandu forte tare, că sa delaturati acea politica amortita si stricatoasa, si sa numai credeti, ca români ardeleni aru si ne-amici statului Ungari'a.

Este forte caracteristicu pentru vieti'a noastră de statu, ca din ce elemente difert se constituie ea. Sa consideram nu-mai, on. case, ca unu on. colegiu alu nostru pretinse — sufragiul universale pentru o parte a tierei, anume pentru aceea unde locuiesc securi, iera altu d-nu deputato, ca sa se sustiena privilegiul nemesisului, de óre-ce in căte-va sate din tienutulu seu suntu numai nobili, apoi acesta s'ară mania forte, déca legalativ'a i-aru despoiā de drepturile vecchi.

Ce ceremu inse noi? — Noi pretendem sa sunu numai egală indrepătită eu cele-lalte părți ale statului si cătă ce nu se va face deosebire intre noi si in-tre acelea, noi vomu si indestoliti!

On. Casa! La acestea nici ca mai poti sa dici altu-ceva, decătu: „Videant Consules!“ Iera eu in urm'a acestor'a revinu la votulu meu separatu. (Scotomu. Strigări: „Au trecutu déjà 2 óre!“)

Presedintele: Rogu pre dlu deputatu sa binevoiesca a fini in putine cuvinte. (Sa audiu!)

D. Bonciu. On. casa! Ve rogu de atentiu numai inca căte-va clipite, caci nu mi-aru placea sa amanu continua discursului meu pentru siedint'a viitoră. (Sa audiu!)

Fatia cu imputationea ce mi-a facutu onor. meu colegu G. Popu, dechiaru ca eu mai aderu la propunerea mea — numai pentru acelu casu, déca intelepcionea onoratei camere n'aru primi propunerea ce se face său se va face la acestu §. in urm'a cărei'a cifra de 8 fl. 40 xr. carea si asia coprinde in sine mai mult, dara ni e rusine sa spunemu, ca pretendem asiā multu — celu putien sa nu fia o cifra falsa. Intemplandu-se inse acésta macar si numai că sa facu placere onorabilului meu colegu G. Popu, voiu recede dela votulu meu separatu, care pretinde a si sustinutu dreptulu de alegere dupa sumuri.

Mai trebuie inca sa inseamnu, ca in comisioanea centrală fatia de sistem'a de alegere dupa sumuri, se face numai acea exceptiune, că si cum acestu dreptu de alegere s'ară si dato preotilor si invetiatorilor. Eu credu, ca legalatiunea magiara nu va recunoscere despre sine asia ce-va, ca ea n'a investit pre preotii si invetiatori cu dreptulu de alegere pentru acea, că ceea ce dă cu o mână sa iee cu cecalalta. A dato dreptulu de alegere preotilor si invetiatorilor, caci a voit a onoră inteligint'a si caci voi sa delature diferint'a esistente in acésta privintia intre ambele părți ale statului. Prin calificatiunea preotilor si a invetiatorilor deci dara nu este nici decătu compensata cormarea dreptului de alegere dupa fu-

muri, caci preotii si invetiatorii se reprezinta pre sine, iera nu comun'a. (Aprobare in stâng'a)

Varietati.

* Concentrare de trupe la Sabiu. Dela 21 Augustu pâna la 2 Septembre voru ave locu la Sabiu si in apropiarea Sabiului exercitie mari de tâma, la cari voru participă diviziunile de trupe Nr. 16 si 35. Despartimentele acestor diviziuni voru fi: Regimentul alu 2-lea si reserv'a acestuia; reg. alu 31 si reserv'a acestuia; reserv'a reg. 64 — de infanterie; bataliunile 25 si 28 de venatori; bataliunile 1, 2 si 3 din reg. 62 de infanterie; bataliunile 4 si 5 din reserv'a reg. 50; trei bataliuni din reg. 63 de inf.; rezervele dela reg. 51 si 62 de inf., apoi reg. 2 si 3 de husari. — Tropele aceste considerabile se voru incourtiră in Sabiu si tienutu precum si in castre.

Raportu comercial.

Sabiul 21 Iuliu nou. Grâu 6 fl. 53 xr. frumosu, 6 fl. 20 xr. mestecatu, 2 fl. 60 xr. qualit. infer.; secar' 4 fl. — xr. pâna 3 fl. 60; — orzu fl. —; ovesu 2 fl. pâna 1 fl. 87 xr.; cencruzu (porumbu) 3 fl. 53 xr.; cartofi 2 fl. 13 xr. galéa austriaca.

Câneap'a — fl. maj'a.

Linte 6 fl. — xr.; mazarea 6 fl. 67 xr., Fasolea 6 fl. — xr.

Fenu legatu — fl. 75, negelatu — fl. 60 xr., paie lungi 80 xr., securi 70 xr., maj'a.

Lemne de foc 8—10 fl. stang. austr.

Carnea de vita 18—20 cr. p., de porcă 28 xr. Un-sorea 79 xr. pâna la 1 fl. 20 cup'a.

Burs'a de Vien'a.

Din 9/21 Iuliu 1874.

Metalicele 5%	70 25
Imprumutul național 5% (argintu)	— 75
Imprumutul de statu din 1860	109 85
Aclumi de banca	971 —
Actumi de creditu	233 —
London	110 80
Obligatiuni de desdaunare Unguresci	76 50
" " Temisiorene	75 50
" " Ardelenesci	73 50
" " Croato-slavone	79 —
Argintu	104 —
Galbinu	— —
Napoleonu d'auru (poli)	8 85

Edictu.

Vasile Nistoru Neagu din Nou, catre de 7 ani a parșutu cu necredinția pre legiuia sea socia Ev'a Ioanu Parvu din Magherusiu, cu doi copii, se citedia prin acésta in terminu de unu anu de dile, a se insatisă inaintea subscrisei scavu protopopescu, caci la din contra procesulu matrimonial asupra i pornit u dela 26 Ianuariu a. c. se va decide si in absentia lui.

Scavu protopopescu gr. or. alu II alu Brasovului.

Brasovu 14 Iunie 1874.

Ioanu Petru Protopopu.

Celu mai nou si mai mare depositu de oroläge in Sabiu.

la

JOHANN BUSCHEK

orologieriu,

Ulița Cisnădiei Nr. 16 vis-a-vis de Hotelul:

„La Coróna Ungarie“.

Recomenda oroläge sele de aur si argintu de I calitate, de Genf, alese personalmente si probate prin oficiu, cu garantia de 1—2 ani.

Orologie de argintu cu căte fl. 13, 14, 16, 18, 20, 24, 26, 28, 30—40.

Orologie de aur cu căte fl. 28.

De I calitate oroläge cu pendulu, o decore pentru ori-ce locuinta cu căte fl. 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 44, 46, 50, 60, 70—150.

Orologie de biroul francesu, de marina si despetatorie (Wecker) etc.

Lantiuri de aur si argintu, probate prin oficiu si adeca: Lantiuri de argintu cu căte fl. 3, 4, 5 pâna la 12, de aur: Lantiuri de gât cu căte fl. 32, 34, 36, 40, pâna la 80 si 150.

Reparaturele se facu dupa modelu celu mai nou solidu si cu garantia de unu anu.

Pretiu curinte mai detaiatu gratis et franco.

(12—20)